

X-XII 1979

Konkursy i wystawy

2 X — w Muzeum Rolnictwa w Ciechanowcu otwarta została wystawa pn. Artystyczna obróbka drewna. Zaprezentowano około 100 wytworów (głównie snycerskich) z terenów północno-zachodniego Podlasia i Puszczy Zielonej. Obok przedmiotów o charakterze użytkowym (meble, sprzęty gospodarstwa domowego, detale architektoniczne) pokazano 30 rzeźb o charakterze kultowym, pochodzących w większości ze zbiorów prywatnych.

2 X — Warszawa, salon „DE-SY” przy ul. Koszykowej: wystawa malarstwa na szkle Jolanty Pękowskiej z Kir k/Zakopanego.

15 X — Warszawa, Galeria „Cepellii”, wystawa pasów baczowskich. Odtworzenie kolekcji wzorów muzealnych. Przygotowały Zakopiańskie Warsztaty Wzorcowe.

15 X — Toruń, Muzeum Etnograficzne: wystawa pokonkursowa dokumentów i zabytków rzemieślniczych województw bydgoskiego, toruńskiego i włocławskiego „Z dziejów rzemiosła”. Współorganizatorem wystawy była Izba Rzemieślnicza w Bydgoszczy.

X — Lublin, w Muzeum Okręgowym wystawa obrazów Nikifora.

X — Warszawa, wystawa rzeźb dawnych i nowych Józefa Lurki z Bystrzycy Górnej, w dzwonnicy kościoła św. Anny.

3 XI — Rzeszów, Muzeum Okręgowo: wystawa prac zakupionych w latach 1974—1979, „Współczesna twórczość ludowa i nieprofesjonalna”. Wystawę i tekst katalogu opr. Krzysztof Ruszel. Pokazano prace 16 twórców z terenu województwa.

12 XI — w Muzeum w Nowym Sączu rozstrzygnięto konkurs na kowalstwo Karpat Polskich pn. Współczesne ludowe kowalstwo artystyczne, ogłoszony przez Muzeum i P.P. „Desa”, oddział w Krakowie. Udział wzięło 21 kowali, nadsyłając 105 prac. Jury pod przewodnictwem prof. Romana Reinfussa przyznało sześć I nagród (po 3 000 zł), siedem II i sześć III. Pierwsze otrzymali: Władysław Gąsienica-Makowski z Zakopanego, Jan Czeka z Dankowic, Jan Potaczek z Mszany Dolnej, Wojciech Salawa z Trzemesni, Jan Schreiner z Brzeznej i Jan Zachwieja ze Szczawnicy.

18 XI — Opole, w salach WDK otwarto wystawę 36 rzeźb i pias-

korzeźb Stanisława Majewskiego ze Sternalic (woj. częstochowskie).

22 XI — Białystok, Oddział Historyczny Muzeum Okręgowego — otwarcie wystawy „Międzywojewódzkiego Konkursu na tkaninę podwójną”. Jury pod przewodnictwem mgr Barbary Zagórnej-Teżyckiej z MKiS przyznało nagrody: pierwsze: Regina Maselbas z Wasilówki, Stanisława Karna z Trofimówki, Rajmund Składanowski z Tumanka, drugie: Romualda Puzanowska z Marchelówki, Monika Wysocka z Janowa, Olimpia Jaroszewicz z Wasilówki, Jadwiga Babieno z Janowa. Ponadto 5 nagród trzecich i 10 wyróżnień. W konkursie wzięły udział 72 osoby zgłaszając 154 prace; z białostockiego 47 osób — 92 tkaniny, z łomżyńskiego 7 osób — 14 tkanin, z suwalskiego 6 osób — 11 tkanin, z ostrołęckiego 3 osoby — 6 tkanin, z siedleckiego 3 osoby — 5 tkanin.

XII — w Krakowie odbył się 37 Konkurs Szopek. Przedstawiono ponad 60 eksponatów. W kategorii szopek dużych pierwsze nagrody otrzymali: Jan Malik i Bronisław Pięćk; w kat. szopek średnich — Zygmunt Grabarski, Antoni Wołek i Włodzimierz Malik; w kat. szopek małych — Zbigniew Gillert, Stanisław Malik i Maciej Moszew; w grupie młodzieżowej 14 letni Dariusz Czyż. Siedem szopek wysłano do Nancy, gdzie zostały sprzedane na aukcji na rzecz rewaloryzacji Krakowa.

10 XII — Radom, w salach Muzeum Okręgowego otwarto Ogólnopolskie Biennale Kowalstwa Ludowego, zorganizowane przez Muzeum Wsi Radomskiej przy współudziale Min. Kultury i Sztuki. Wzięło udział 45 kowali. Jury pod przewodnictwem mgr Bożeny Gólczowej przyznało nagrody. Pierwsze otrzymali: Władysław Gąsienica-Makowski i Jan Gąsienica-Makowski z Zakopanego, Paweł Winiarski z Płonin (radomskie), Mieczysław Zaniewski z Lubijewa (ostrołęckie), Antoni Močko z Oblegorka (kieleckie), Mieczysław Iwulewicz z Czarnej Wsi Kościelnej (białostockie), Stanisław Tomczyk z Tarnowa. Dwie drugie nagrody: Edward Chołuj z Aleksandrówki (radomskie) i Andrzej Gąsienica-Makowski z Zakopanego.

XII — Gdańsk, w salach WOK pokonkursowa wystawa haftów ludowych Pomorza Gdańskiego. 156 twórców przysłało 575 prac. Nagrody I, ufundowane przez Cepelię, otrzymały: Elżbieta Ebel z Wejherowa, Maria Janik z Kwidzyna, Bolesława Kaniowska z Sierakowic,

Zofia Marcinkiewicz z Kwidzyna, Hanna Zielonka z Kartuz. Ogółem nagrodzono i wyróżniono 57 osób.

XII — Hrubieszów, w Małej Galerii Sztuki pokazano ok. 150 ozdób na choinkę, nadesłanych na konkurs przez twórców ludowych woj. zamojskiego.

XII — Kiermasz ozdób choinkowych zorganizował klub MPiK i STL w Lublinie.

Wystawy Amatorów

XI — Radom, Muzeum Okręgowo, wystawa malarstwa Stanisława Deli z Gniewoszowa. Z ponad 200 prac znajdujących się w zbiorach Muzeum pokazano 70.

XI — Katowice, ZDK kopalni „Wieczorek”, wystawa konkursowa — przegląd dorobku plastyki placówek kulturalnych Katowickiego Zjednoczenia Przemysłu Węglowego. 115 prac 128 autorów.

XI — Wrocław, XIV wystawa nieprofesjonalnej plastyki województwa, w Muzeum Archeologicznym, zorganizowana przez WDK. Pokazano ok. 400 prac z 1878 nadesłanych.

— Hrubieszów, IV przegląd plastyki amatorskiej woj. zamojskiego. Pokazano 155 prac 31 amatorów.

— Leszno, WDK, wojewódzki przegląd plastyki amatorskiej. Pokazano 115 obrazów 40 autorów.

— Przasnysz, WDK, pokonkursowa wojewódzka wystawa prac amatorów-plastyków. Pokazano 60 prac 17 autorów.

Poznań, Pałac Kultury — VII Wojewódzki Przegląd Plastyki Amatorskiej. Zaprezentowano 238 prac 120 autorów.

XII — Szczecin, WDK zorganizował na Zamku Książąt Pomorskich XX Wojewódzka Wystawę Plastycznej Twórczości Ludowej i Amatorskiej. Pokazano przeszło 800 prac ponad 300 autorów.

XII — Radom, Muzeum Okręgowo, wystawa malarstwa na szkle Krzysztofa Okonia, wionczelisty, członka „Triu Krakowskiego”.

XII — Katowice, z okazji Dnia Górników w galerii sztuki górniczej przy kopalni „Katowice” otwarto wystawę amatorów, członków grupy „Gwarek 58”. Pokazano ok. 100 prac. Jednocześnie P.P. „Desa” w Katowicach i Galeria „Śląsk” przedstawili wystawę amatorów górników lub członków ich rodzin. Prace można było kupić. „Kontakty

między pracownikami „Desy” i środowiskiem malarzy — amatorów będą nadal zacieśniane z niewątpliwym pożytkiem dla miłośników sztuki” — pisał „Dziennik Zachodni”.

Równocześnie w Katowickim Domu Związków Zawodowych utworzono Centralną Wystawę Twórczości Artystycznej Górników (ponad 300 prac, część nagrodzonych).

Inne

1 X — w nowo powstałym Muzeum Wsi Lubelskiej na Stawisku w Lublinie rozpoczęła się Ogólnopolska Konferencja Skansenowska na temat ochrony budownictwa ludowego w Polsce. Wzięło w niej udział ok. 150 specjalistów z kraju oraz z Belgii, Czechosłowacji, Finlandii, Francji, Norwegii, NRD, RFN i Związku Radzieckiego.

6,7 X — Sandomierz, sympozjum na temat „Wieś w tradycji i współczesności literackiej”. Ok. 100 uczestników, referenci: Henryk Bereza, Andrzej Mencwel, Roch Sulima, Włodzimierz Pawluczuk.

9 X — w Krakowie rozpoczęła się konferencja międzynarodowej komisji do badania kultury ludowej w Karpatach i na Bałkanach. Udział wzięli etnografowie z Bułgarii, Czechosłowacji, Francji, Rumunii, Węgier, Polski i ZSRR. Tematem konferencji była ocena stanu badań.

19—21 X — w Zakopanem 54 Walne Zgromadzenie Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, połączone z uroczystością jubileuszu 25 lat istnienia orawskiego Parku Etnograficznego w Zubrzyce Górnej. Z tej okazji wręczono odznaczenia pracownikom muzeum w Zakopanem i Zubrzyce. Dr Wanda Jostowa otrzymała Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski.

18—21 XI — w Lesznie odbyło się IV Ogólnopolskie Forum Folklorystyczne, zorganizowane przez Centralny Ośrodek Metodyki Upowszechniania Kultury. Treścią obrad, w których wzięli udział wybitni fachowcy z całego kraju, była sprawa utrzymania regionalnego bogactwa i czystości folkloru, pokazywanego na scenie. Obrady poprzedził pokaz zespołów przedstawiających różny stopień opracowania scenicznego folkloru (z woj. leszczyńskiego).

Z okazji Forum Muzeum Okręgowe zorganizowało wystawę pn. Rzeźba ludowa i jej twórcy.

XI — Władysławowo. W Domu Rybaka odbył się doroczny zjazd twórców ludowych ziemi gdańskiej, na który przybyło ok. 90 twórców. Urządzono z okazji zjazdu wystawę rzeźb Leona Golli i występ zespołu „Kaszëbé” z Krokowej. Przyznano nagrody Wydz. Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego 24 osobom.

XI — w rodzinnej wsi Tetmajerów — Ludźmierzu k/Nowego

Targu — górale podhalańscy obchodzili uroczyste jubileusz 75-lecia ruchu regionalnego, 60-lecia Związku Podhalan i 50-lecia Związku Podhalan w Ameryce Płn. Przybyła delegacja ze St. Zjednoczonych. Wystąpiło 16 zespołów regionalnych.

6,7 XII — na sesji naukowej z okazji 30-lecia Instytutu Sztuki PAN wygłosili m.in. referaty: mgr Aleksander Jackowski „Problemy badań nad sztuką nieprofesjonalną” oraz dr Anna Kunczyńska-Iracka „Badania powojenne nad polską ludową rzeźbą, malarstwem i drzeworytem”.

10 XII — przyznano po raz trzeci nagrodę im. Brata Alberta ustanowioną przez Społeczne Stowarzyszenie Chrześcijan. Otrzymał ją m.in. rzeźbiarz ludowy Roman Śledź z Malinówki (lubelskie).

12,13 XII — w Lublinie odbył się V Krajowy Zjazd Stowarzyszenia Twórców Ludowych. Stowarzyszenie istnieje od 10 lat, liczy 1298 członków, w tym 974 w sekcji plastyki (najwięcej, bo 215, tkaczy oraz 187 rzeźbiarzy). W Zjeździe wzięło udział ponad 100 delegatów. Nowym Prezesem wybrano Mieczysława Biernacika, kowala i działacza z Zakopanego, z-cą również kowala: Kazimierza Markiewicza z Wierchowin (radomskie). Przewodniczącym Rady Naukowej został ponownie prof. dr Roman Infuss.

Na Zjeździe wręczono nagrody Ministra Kultury i Sztuki. Otrzymał je członkowie STL: Stanisław Budzyński z Bukowiny Tatrzańskiej (haft, strój), Mieczysław Biernacik, Bronisław Cukier (kował z Zakopanego, dotychczasowy długoletni prezes), Wawrzyniec Cichy (pisarz, pamiętnikarz z Bardo, woj. tarnobrzelskie), Erazm Szyszko (nestor garnarzy z Jabłonki Kościelnej, woj. olsztyńskie, ur. 1885 r.).

W 1979 r. członkowie Stowarzyszenia ofiarowali Centrum Zdrowia Dziecka ponad tysiąc swych rzeźb, obrazów, tkanin, zabawek, ozdób.

12 XII — przyznano po raz ósmy doroczne Nagrody Artystyczne im. Jana Pocka, ustanowione przez „Chłopską Drogę” i przeznaczone dla zasłużonych twórców ludowych. Otrzymali je: Jan Bernasiewicz, 71 letni rzeźbiarz z Jaworzni (art. o nim zamieścimy w jednym z najbliższych numerów), Wawrzyniec Cichy, 81 letni działacz społeczny i kulturalny ze wsi Bardo (kieleckie), pisarz, pamiętnikarz; Józef Citak, 58 letni rzeźbiarz i działacz STL z Krynicy; Władysław Kuchta, 68 letni rolnik-poeta, zbieracz folkloru, zam. w Mołodutnie (chełmskie); Marianna Pawiak, tkaczka, hafciarka z Monic (sieradzkie). Nagrody wręczono na Zjeździe STL w Lublinie.

XII — Muzeum Etnograficzne w Toruniu obchodziło jubileusz 20-lecia. W tym okresie liczba ekspozycji wzrosła z 5 000 do 27 000. Wystawy obejmowały prawie 1,5 miliona osób. Odbyły się spotkania z 89 twórcami ludowymi, 414 imprez,

występy 33 zespołów folklorystycznych. Pracownicy muzeum wygłosili ponad 1300 prelekcji. W archiwum ikonograficznym Muzeum znajduje się 36 000 fotografii, rysunków, 39 filmów etnograficznych. Organizatorem i dyrektorem Muzeum była do 1973 r. prof. dr Maria Znamierowska-Prüfferowa, a następnie mgr Aleksander Blachowski. Wśród placówek muzealnych wyróżnia się wyjątkowo intensywną działalnością oświatową oraz doskonale przygotowywanymi konkursami ogólnopolskimi (*Kopernik w rzeźbie ludowej*, *Wielcy Polacy w rzeźbie ludowej*, *Dziecko w sztuce ludowej*, *Sztuka ludowa dla dziecka*, *Garncarstwo*, *Haft*, *Wycinanka*).

X — „Cepelia” obchodzi swoje trzydzieste. Z tej okazji do października 1980 roku zaplanowano liczne wystawy w kraju i zagranicą. W tym wystawę w warszawskiej „Zachęcie” pn. *Rękodzieło ludowe i artystyczne — dziś i jutro* oraz w Muzeum Etnograficznym, przedstawiającą dorobek najwybitniejszych rzeźbiarzy i malarzy ludowych.

Odbędzie się również sympozjum na temat „Rękodzieło dziś i jutro”.

W 1979 r. „Cepelia” zorganizowała w kraju blisko 80 wystaw.

Polska sztuka ludowa za granicą

X — w salach Biblioteki Miejskiej w Maribo (wyspa Holland, Dania) otwarto wystawę polskiej sztuki ludowej — tkanin, kilimów, lalek i grafiki.

„Cepelia” w 1979 r. zorganizowała wystawę zagranicą w:

— Murmańsku, Wilnie, Leningradzie, Kopenhadze, (gobeliny, lalki Sp-ni „Ład” i im. Wyspiańskiego), Budapeszcie (dziewiarstwo, pokaz mody Sp-ni „Poziom”), Lipsku (wyroby Sp-ni „Milenium”), Berlinie (j. w.), Phenianie (Korea Płn.) Wyroby „Cepelii” brały udział w wystawie objazdowej „The Bowl” w Göteborgu, Wiedniu i Antwerpii. Ekspozycje na wystawy przekazano do: Ambasady PRL w Singapurze i Bangladeszu, oraz do Tbilisi i Taszkentu na wystawy organizowane przez TPPR.

Biuro Handlu Zagranicznego DESA zorganizowało w 1979 r. następujące wystawy zagranicą:

— Galerie Runhof — Naive Kunst, Köln, RFN — listopad/grudzień, zbiorowa wystawa rzeźby ludowej
— Zimmergalerie, Düsseldorf, RFN — wrzesień/październik, zbiorowa wystawa rzeźby ludowej
— Clemens-Sels-Museum, Neuss, RFN — październik/listopad, wystawa indywidualna malarstwa K. Gawłowej (ze zbiorów J. Łodzińskiego. Wstęp do katalogu — A. Jackowski).
— Depolma Galerie — Düsseldorf, RFN — stała prezentacja malarstwa i rzeźby artystów nieprofesjonalnych
— Pokaz rzeźby ludowej w ramach wystaw zorganizowanych z okazji „Dni Polskich” w RFN — w Bremen — lipiec, w Kiel —

- czerwiec, w Rendsburgu — lipiec
- Międzynarodowe Targi MUBA
  - „Naive Kunst aus Polen” w ramach „Weihnachtsmarkt am Funkturm” w Berlinie Zachodnim, grudzień — tamże zbiorowa wystawa malarstwa i rzeźby — z udziałem E. Pęksowej
  - Firma „Krakowianka” — Berlin Zachodni — wystawa indywidualna St. Dobiasza, listopad/grudzień
  - International Center, Oslo — maj — wystawa zbiorowa rzeźby
  - Galerie F 15, Aarhus, Dania — objazdowa wystawa malarstwa i rzeźby (wystawa przeszła do Norwegii) — początek: październik
  - Galerie M. Nicolayssen, Oslo, Norwegia — wrzesień — wyst. rzeźby
  - Muzeum w Turku, Finlandia — styczeń/luty, malarstwo na szkle i rzeźba ludowa
  - Pro Arte Kasper, Morges, Szwajcaria — luty. Udział w międzynarodowym konkursie sztuki na-

- iwnej (B. Krawczuk, Radke, Płaskociński)
- Instytut Kultury Polskiej, Londyn, Anglia — lipiec, zbiorowa wystawa malarstwa i rzeźby
- Cepelia Holland, Utrecht — wrzesień, wystawa malarstwa na szkle
- Basel, Szwajcaria — kwiecień/maj, zbiorowa wystawa rzeźby ludowej

*
W 1979 r. Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie zorganizowało wystawy:

- Polskie Stroje Ludowe: Tallin 16 I—III; Ryga 28 III—2 V; Archangielsk 25 V—8 VIII
- Naiwne malarstwo i grafika: Wiedeń 22 V—29 VII
- Polska sztuka nieprofesjonalna ze zbiorów Ludwiga Zimmerera: RFN — Kilonia 16 VI—30 VIII, Brema 21 XI—1 XII, Hamburg 19 XII—17 II 1980
- Malarstwo na szkle Eweliny Pęksowej: Londyn 12 XII—15 I

*
W 1979 r. Muzeum Etnograficz-

ne w Toruniu zorganizowało wystawy:

- *Zycie i praca rolnika w dawnej Polsce*: NRD — Wandlitz I—VIII, Scheeberg IX—XI, Glauchau XII
- *Dywany dwuosnowowe* (30 dywanów), NRD — Berlin
- *Dziecko w sztuce ludowej oraz Kopernik w wyobraźni ludu*, Francja, Dijon, od 18 XII

W 1979 r. Muzeum Tatrzańskie w Zakopanem zorganizowało wystawę *Zdobnictwo metalowe na polskim Podtatrze*, Bratysława II—IV.

Sztuka ludowa innych narodów

8—15 X w Muzeum Etnograficznym w Krakowie czynna była wystawa sztuki bułgarskiej regionu wielkotyrnowskiego, jako jedna z 4 wystaw zorganizowana z okazji Dni Wielkiego Tyrnowa w Krakowie.

*
X — w Galerii Nusantara w Warszawie czynna była wystawa sztuki ludowej Kirgizji i Uzbekistanu.

S U M M A R I E S • P E 3 I O M E

SUMMARY OF ARTICLES

Jadwiga Chętnikowa — KURPIE EASTER PALMS AND THE LYSY COMPETITION

One of the old customs which has survived in the Kurpie region down to the present day is that of taking palms to church on Palm Sunday.

The palms are a reminder of Jesus Christ's entry in Jerusalem but they also have in the past been used as magic healing devices to protect animals from bad spirits and illness, to ensure good harvests and protect the fields from hail stones.

The palms which also appear in other parts of the country are exceptionally high in the Kurpie region where they are from one to seven metres high. (Lyse) Witoje on the wooden stick are made from forrest or marshland plants like the widlak (lycopodium), heather bell (*Calluna vulgaris*), the willow (*salix*), the bilberry (*vaccinium vitis idaea*). The top of the stick was always fixed with a bunch of pines. Among the plants which in the past were to make up the palms there were many which had widely known medical applications. Women made up the palms. The colour of the palm was decided by the various shades of the plants used. Flowers were made from the white centre of bulrushes. Later coloured paper came to be used. The flowers were always fixed along the shaft of the palm with care taken as to the choice of colour. Ribbons were fixed to the top of the palm.

The author distinguishes various kinds of palm depending on the material out of which they were made: 1. small ones made out of twigs, 2. those made from plants which are at present protected, 3. from heather bell, bilberries, juniper, pine and spruce branches, 4. mounted (the centre pole had holes into which twigs and branches were fixed), 5. modern ones made of paper and artificial materials etc.

In order to keep up the tradition beginning in 1969 a competition has been organised each year in Lyse for the Kurpie Easter Palm and this was in the years

1969—1976 linked with competitions in other realms of folk creativity.

Antoni Śledziewski — ZOFIA ŚWIDERSKA'S PAPER CUT OUTS

Born in 1899, Zofia Świdorska is one of the most interesting cut out artists in the area near Warsaw. The author describes her cut outs from the various periods in her life and he shows the influences which she came under from current fashions while remembering the traditional forms.

The author encouraged her to return to these forms while retaining her own original style. From 1973 onwards she has taken part in competitions and exhibitions and won prizes. She decorates her home with the cutouts as she did in the inter war years when this kind of decoration was fashionable.

Jan Bujak, Bogdana Pilichowska — THE LAJKONIK AS SEEN BY RESEARCHERS

The Lajkonik is a figure in a pseudo-oriental dress a wooden richly decorated 'horse' and is the unofficial crest of Krakow. Each year in the Corpus Christi octave the Lajkonik traverses the city accompanied by large crowds.

Attempts to get to the origin of this custom were first made in 1820 in an article by K. Majeranowski and they continue to this day. All we do know is that the Lajkonik is connected with the old guild of woodcutters and raftsmen. Its origin is linked with ancient Polish folk rituals or with various historical facts like the Tartar invasion, the colonisation according to German law, the raising of the siege of Vienna and others.

Aleksander Jackowski — TRADITION AND THE PRESENT DAY COMMENTS ON THE FOLK SMITH BIENNALE

The authors comments on the relationship between the traditional and the present day products of folk